

Alışveriş Şartları ve Adabı

Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun; Kuran-i Kerim'de **"İnsanlardan, kendileri bir şeyi ölçerek aldıkları zaman tam alan; ama onlara bir şeyi ölçüp tartarak verdiklerinde eksik tutan kimselerin, vay haline! Bunlar, büyük bir günde tekrar dirileceklerini sanmıyorlar mı? O gün insanlar Alemlerin Rabbinin huzurunda dururlar"** buyurmuştur. Şehadet ederiz ki bir tek Allah'tan başka ilah yoktur, O'nun ortağı yoktur. Yine şehadet ederiz ki Muhammed Allah'ın kulu ve elçisidir. Salât ve selam Peygamberimiz Muhammed (s.a.v) üzerine, ailesi ve ashâb'ının üzerine olsun.

Allah Teâlâ, kullarına alışverişi hedefe ulaşmak ve ihtiyacı karşılamak için helal kıldı. Allah Teâlâ şöyle buyurur: **"Oysa Allah alışverişi helal, faizi haram kıldı"**, alışveriş eskiden beri insanların kendi aralarında malları ve ihtiyaçları bir bedel karşılığında almalarına dayanırdı. Kur'an-ı Kerim'de yer alan alışverişle ilgili ayetler insanların alışkanlıklarından olduğunu belirtmiştir. Allah Teâlâ **"Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberler de hiç şüphesiz yemek yerler, çarşılarda dolaşırlardı"** buyurmaktadır. Yine de Kur'an-ı Kerim'de müşriklerin Resûlullah hakkında söylediklerini anlatıyor: **"Onlar (bir de) şöyle dediler: Bu ne biçim peygamber; (bizler gibi) yemek yiyor, çarşılarda dolaşiyor!"**. Ashab-ı Kehf hikayesinde Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Şimdi siz, içinizden birini şu gümüş paranızla şehre gönderin de baksın, (şehrin) hangi yiyeceği daha temiz ise size ondan erzak getirsin"**.

Hiç şüphe yok ki, alışveriş şartları, gerçek İslam'ın pratik uygulamasının en önemli tezahürlerinden biridir. Eğer ibadetin davranıştaki etkisini bilmek istiyorsanız çarşıya gidiniz! ve eğer gerçek dindarlığı sahte dindarlaktan ayırmak isterseniz kişinin alışverişteki durumunu fark ediniz! İşte Hz. Ömer hakkında bir genç tanıklık ettiği zaman, Hz. Ömer ona, dedi ki: seni tanımıyorum ve seni tanımamam rahatsız etmiyor, bu yüzden seni tanıyan bir kimse getir" dedi. Kavimden bir adam: ben onu tanıyorum" dedi. Hz. Ömer neyle tanıyorsun" diye sordu. Adam: Adalet ve faziletle" dedi. Hz. Ömer: gecesi ve gündüzünü ve girişi ve çıkışını bildiğin yan komşun mudur? sordu. Adam: "Hayır" diye cevap verdi. "Dindarlık göstergesi olan dinar ve dirhemle muameleniz var mıdır" dedi. Adam "Hayır" dedi. Güzel ahlak kanıtı olan bir seyahat yoldaşın mı" diye sordu. Adam, yine "hayır" diye cevap verdi. Hz. Ömer: o zaman onu tanımıyorsun. Sonra o kişiye "Seni tanıyan biri getir" dedi.

O halde alışveriş işlemleri; dindarlığın hem gerçeği hem de sahtesini gösterir. Maalesef din adını kullanarak insanları aldatan nice kişiler vardır. Halbuki bunlar dinden ne kadar uzaktadırlar. Mal satmaya çalışmak ve fazla kazanmak için dindarlık arkasında gizlenen nice insanlar da vardır. Bunlar insanların dindar adama güvendiklerini istimal ediyorlar.

Bu sahte örneklerin bazıları da: kâr ve kazanç elde etmek için insanlara dindarlığı göstererek gerçekle ilgisi olmayan bazı isimlerin kullanılması, dinlere zarar verir ve insanların kalplerinde kötü bir imaj oluşturur. Allah Teâlâ ***“İnsanlardan öyleleri vardır ki, dünya hayatı hakkında söyledikleri senin hoşuna gider. Hatta böylesi kalbinde olana (samimi olduğuna) Allah'ı şahit tutar. Halbuki o, hasımların en yamanıdır. O, dönüp gitti mi (yahut bir iş başına geçti mi) yeryüzünde ortalığı fesada vermek, ekinleri tahrip edip nesilleri bozmak için çalışır. Allah bozgunculuğu sevmez.”*** buyurdu.

İslam, alışveriş için Müslümanın uyması gereken bazı adap ve şartlar belirlemiştir. Allah'ın adı ile alışverişlerimize başlamak sünnettir, berekete vesiledir. Müslümanın çarşıya girmeden önce okuduğu bir dua vardır. Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: ***“Kim çarşıya girince: “Allah'tan başka ilah yoktur; O tektir, ortağı yoktur, mülk ve hamd O'na aittir. Hayatı O verir, ölümü de O verir. Kendisi Diridir, ölümsüzdür. Hayırlar O'nun elindedir. O her şeye kâdirdir”*** duasını okursa Allah ona bir milyon sevap yazar, bir milyon günahını da affeder ve mertebesini bir milyon derece yükseltir; onun için cennette bir köşk yapar”. Aynı zamanda Allah'ı anmak sadece lafla olmaz, ama geçekten kazancın helâl ve haram olmasına dikkat edilmelidir.

Dürüst davranmak ve aldatmaktan kaçınmak; her durumda Müslüman dürüst olmalı, Allah Teâlâ ***“Ey iman edenler! Allah'tan sakının ve doğrularla beraber olun”*** buyurur. Müslümanın malını satmak ve daha fazla kazanmak için yalan söylemesi caiz değildir, malın satışını arttırmak için yalan söylemek dünyada bereketin kaybedilmesine ve ahirette Allah'ın merhametinden dışlanmaya neden olur. Ticarete de malı satmaya çalışırken yalandan yemin etmek daha büyük bir günahdır. Peygamber Efendimiz bir hadisinde ***“Alışveriş yapanlar birbirlerinden ayrılmadıkça muhayyerdirler (vazgeçme hakları vardır). Eğer doğru söyler ve her şeyi beyan ederlerse satışlarında kendilerine bereket verilir; yalan söyler ve hakikati gizlerlerse satışlarının bereketi gider”*** demiştir. Yalan yere yemin etmek, malda olmayan özelliği varmış gibi gösterip bunun üzerine yemine başvurmak ise büyük bir tehlikenin habercisidir. Efendimiz bu konuda şöyle buyurur: ***“Üç kişi vardır ki kıyamet gününde Allah onlarla konuşmaz, onlara bakmaz. Bunlar: malına revâc vermek için, müşterinin verdiğiinden daha fazla bedel vermiş olduğuna yalancı olarak***

yemîn eden kimse. Müslüman bir kimsenin malını koparmak için yalan bir yemîn ile yemin eden kimse. Fazla suyu (susuzlardan) men' eden kimsedir". Yine Efendimiz "Her kim bir Müslüman kişinin malını koparıp almak için yalan bir yemin ederse, Allah'a, kendisine gazap olduğu hâlde kavuşur" dedi. Diğer bir hadisinde ise ashabına şöyle buyurmuştur: "Alışverişte fazla yemin etmeyiniz. Zira yemin malın harcanmasına, kazancının elden gitmesine sebeptir"

Alışverişin adap ve şartlarından: dürüst olmak, aldatmamak ve helalleşmektir. Dürüst olmak her iki tarafın helalleşmesi için malın kusurunu tam bir şekilde açıklamayı gerektirir. Allah Teâlâ "**Karşılıklı rızaya dayanan ticaret olması hali müstesna, mallarınızı, haksız yollar ile aranızda (alıp vererek) yemeyin**" buyurur. Resûlullah, Hz. Osman'a "Ey Osmân! Sattığın zaman ölçüyü tam yap, eksik verme; aldığın zaman da yine ölçüyü tam yap, fazla alma!" buyurdu. Es-Seib'den demiştir ki: "Ben (bir gün) Hz. Peygamber'in huzuruna varmıştım, (Orada bulunan sahabeler) beni methetmeye ve benden bahsetmeye başladılar. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) *Ben onu sizden daha çok bilirim*, buyurdu. Ben de: Doğru söyledin (ey Resûlullah)! Annem babam sana feda olsun. (Gerçekten) sen (cahiliye döneminde) benim ortağımydın (hem de) ne güzel ortak! (Bana) ne muhalefet ederdin ne de (benimle) çekişirdin" dedim.

Peygamber efendimiz (s.a.v) Allah rızasını gözetmeyen bozuk vicdan sahiplerini ve insanları aldatarak sahtekarlıktan haksız yere paralarını yemek isteyenleri de uyarmıştır. "*Bizi aldatan bizden değildir*" uyarısı, müminin insanlarla olan ilişkisinde vazgeçilmez bir ilkedir.

Doğruluk ve dürüstlüğün ortaklık temeli olması konusunda ise Efendimiz (s.a.v) şu müjdeli ikazda bulunur: "*Allah Teala buyuruyor ki: İki ortak, birbirlerine ihanet etmedikçe ben onların üçüncüsüyüm. Eğer birbirlerine ihanet ederlerse ben aralarından ayrılıyorum*".

Tartı ve ölçüyü eksik etmemektir: bir şeyi ölçüp tartarak verildiğinde eksik tutulmamalıdır. Ölçü ve tartı gibi insanların kullandığı diğer kriterlerde de hile yapılmamalıdır. Yüce Allah ölçüyü tam tutmayı ve doğru teraziyle tartılmayı emretti. Allah Teâlâ "**Bir şeyi ölçtüğünüz zaman, ölçüyü tam tutun, doğru teraziyle tartın. Böyle yapmak, sonuç itibariyle daha güzel ve daha iyidir**" buyurmuştur. Allah Teâlâ öyle yapanları korkutarak "**İnsanlardan, kendileri bir şeyi ölçerek aldıkları zaman tam alan; ama onlara bir şeyi ölçüp tartarak verdiklerinde eksik tutan kimselerin, vay haline**" buyurmuştur.

Allah'ın peygamberi olan Hz. Şuayb; onun kavminin bir şeyi ölçüp tartarak verdiklerinde eksik tutmamalarını uyardı. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *“Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı gönderdik, onlara şöyle dedi: 'Ey milletim! Allah'a kulluk edin, O'ndan başka tanrınız yoktur. Rabbinizden size bir belge geldi. Ölçü ve tartıyı tam yapın, insanların eşyasını eksik vermeyin, düzelttikten sonra yeryüzünde bozgunculuk etmeyin; inanıyorsanız bilin ki, bunlar sizin için hayırlıdır”*.

Alışverişin adabından da başkasının alışverişini bozmamaktır: Bu dinimizde caiz değildir. Efendimizin bu konuda açık beyanları vardır: *“Birbirinizin satışı üzerine satış yapmayın.”* Bir diğer rivayette ise *“Müslüman bir kimse din kardeşinin pazarlığı üzerine pazarlık yapmasın”* buyurur. Alıcı ve satıcının anlaşmaya çalıştığı veya anlaştığı bir esnada başka bir kişinin araya girerek alışverişe müdahil olması ve alışverişini kendi menfaati için bozması caiz değildir.

Başkasının hakkına girme biçimlerinden biri de tekelleşmedir. Halbuki tekelleşme insanların erzaklarını sömürür ve memlekete zarar verir. Peygamberimiz diyor ki: *“Asîden başka kimse ihtikâr yapmaz”* ve başka hadiste *“Kim müminlerin bir gıdasını onlara karşı saklar, ihtikâr yaparsa, Allah onu iflasa ve cüzzam hastalığına dûçâr eder”*. Yine de başka hadiste *“Pahalanması için, kim bir yiyecek maddesini kırk gün saklarsa, o, Allah'tan yüz çevirmiştir, Allah da ondan yüz çevirmiştir”* buyurur.

Piyasa gözetim ve denetim devletin genel dairelerinden biri olup sahtekarlık, tekel ve tüketici sömürsünü önlemek için ilgili tüm kurumlarla iş birliği yapmamız gerektiğini vurguluyoruz. Çünkü bu olumsuz olayların ortadan kaldırılması; toplumun psikolojik güvenliği sağlanmasına güçlü bir şekilde katkıda bulunur ve ciddi ekonomi ve yerel ve küresel yetkinliğin ilerlemesini de destekler. Aldatma ise yolsuzluğa ve devlet ekonomileri tahrip edilmesine büyük bir sebep olur.

Ayrıca, piyasa denetimi ve gözetimi büyük bir emanettir ve görevini üstlenen her birinin elinde büyük bir sorumluluktur. Allah Teâlâ her insanı sorumlu olduğu her şeyden soracaktır.

Bu sözlerden sonra kendim ve sizin için Yüce Allah'tan bağışlanmayı dilerim.

* * *

Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun. İnsanların Efendisi son peygamber Hz. Muhammed'e (s.a.v) ehli ve ashabının hepsine salât ve selam olsun.

İslam Kardeşleri:

İnsanların yiyecek ve içeceklerinde ve ihtiyaçlarında güvenlik, insan haklarında birinci öncelik sayılan sosyal ve insancıl bir meseledir. İnsanın gıdası ve ilacını temin etmeden insana yakışır bir hayat düşünülemez. İşte bu yüzden özellikle gıda ve tıbbı ile ilgili ihtiyaçlar için çabalar birleştirilmelidir.

Dinini anlayan tüccar, namaz ve oruç gibi ibadetlerin etkisini gösterir. Nice oruçlu vardır ki; orucundan kendisine aç kalmaktan başka bir şey yoktur. Ve gece namazına nice kalkan vardır ki kalkışından kendisine uykusuzluktan başka hiçbir şey hâsıl olmaz. Dürüst ve güvenilir tüccarın yüksek mertebesi konusunda Peygamber efendimiz şöyle bildirmiştir: *“Dürüst ve güvenilir tüccar, peygamberler, dosdoğru kimseler ve şehitlerle beraberdir”*. Başka bir hadiste *“En güzel ve hoş kazanç o tüccarındır ki; konuştuğunda yalan söylemez, kendisine inanıldığında emniyeti kötüye kullanmaz, vaad ettiğinde vaadinden dönmez, satın aldığı malı kötülemez, sattığında da övmez, borçlandığında vâdesini geçirmez ve alacaklı olduğunda borçluya güçlük çıkarmaz”* buyurmuştur.

Peygamber efendimiz doğru ve dürüst tüccarın ahiretteki sevabını şöyle anlatmıştır: *“Doğru tüccar, Kıyamet günü Arş'ın gölgesinde olacaktır”* buyurmuştur.

Bu nedenle, hepimiz meyvelerini topladığımız genel menfaatler için birlikte çalışmamız gerekiyor. Her biri Müslüman kardeşine merhamet gözüyle bakmalı ve kendisi için sevdiğini onun için de sevmelidir. Satıcı sanki alıcı ve alıcı da sanki satıcı gibi doğru söylemelidir. Resûlullah diyor ki *“Hiçbiriniz kendisi için sevdiğini (istediğini) Müslüman kardeşi için de sevmedikçe (tam mânada) iman etmiş olamaz”*.

Allah'ım bizi haramlarından uzaklaştır ve helal olana kanaat ettir.

Lütfunla bizi kimseye muhtaç bırakma!

* * *